

Верховний
Суд

Особливості розгляду зразкових та типових справ

Андрій ЖУК

суддя Верховного Суду,
доктор філософії у галузі права

Стаття 4 КАС України

21) типові адміністративні справи - адміністративні справи, відповідачем у яких є один і той самий суб'єкт владних повноважень (його відокремлені структурні підрозділи), спір у яких виник з аналогічних підстав, у відносинах, що регулюються одними нормами права, та у яких позивачами заявлено аналогічні вимоги;

22) зразкова адміністративна справа - типова адміністративна справа, прийнята до провадження Верховним Судом як судом першої інстанції для постановлення зразкового рішення;

Стаття 290 КАС України

1. Якщо у провадженні одного або декількох адміністративних судів перебувають типові адміністративні справи, кількість яких визначає доцільність ухвалення зразкового рішення, суд, який розглядає одну чи більше таких справ, може звернутися до Верховного Суду з поданням про розгляд однієї з них Верховним Судом як судом першої інстанції.
2. У поданні про розгляд справи Верховним Судом як зразкової зазначаються підстави, з яких суд, що надає подання, вважає, що справа має бути розглянута Верховним Судом як зразкова, в тому числі посилення на типові справи. До подання додаються матеріали справи.

Стаття 22 КАС України

Апеляційним адміністративним судам як судам першої інстанції підсудні справи за позовами про примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, а також спори за участю суб'єктів владних повноважень з приводу проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства та спори, що виникають у зв'язку з проведенням та/або визначенням результатів конкурсу з визначення приватного партнера та концесійного конкурсу.

(частина 3)

Апеляційному адміністративному суду в апеляційному окрузі, що включає місто Київ, як суду першої інстанції підсудні адміністративні справи:

- 1) щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності Центральної виборчої комісії (крім визначених частиною четвертою цієї статті), дій кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб;
- 2) про заборону політичної партії, передбачені статтею 289-3 цього Кодексу.

(частина 2)

Запровадження таких категорій справ як типова та/чи зразкова справи, регламентування порядку їх відкриття та розгляду спрямовані насамперед на те, щоб для значної кількості спорів, які виникають за подібних між собою фактичних передумов, відповідачем у яких є один і той самий суб'єкт владних повноважень чи його територіальні структурні представництва, незгоду з діями чи рішеннями якого позивач мотивує подібними аргументами, суд найвищої судової інстанції, яким є Верховний Суд, як суд першої інстанції, ухвалив зразкове судове рішення із висновками про правильне трактування фактичних обставин справи та розуміння норм матеріального права, застосування яких зумовлене цими обставинами. Надалі рішення Верховного Суду у зразковій справі має орієнтувати суди, у провадженні яких перебувають типові справи, на однаковий підхід до розгляду справ цієї категорії.

Критерії справ

- кількісний – кількість, що визначає доцільність ухвалення зразкового рішення;
- якісний – підстави, з яких суд, що надає подання, вважає що справа має бути розглянута Верховним Судом як зразкова.

Кількісний критерій

- справи повинні перебувати в провадженні суду, який звертається з поданням або в провадженні інших судів (провадження повинне бути відкрите – наявність позовів, які залишені без руху, або розглянуті по суті виключає наявність цієї умови);

(ухвала ВС №812/1410/18 від 27.08.2018)

- наявність певної кількості індивідуальних спорів осіб із суб'єктом владних повноважень щодо застосування певних норм матеріального права у той чи інший спосіб;

(ухвала ВС №826/3783/18 від 22.08.2018)

Якісний критерій

- Специфіка предмету розгляду справ, виходячи із спірних правовідносин;
(Ухвала КАС ВС від 19.02.2018 у справі №826/2396/15)
- Можливість вирішення зразкової справи по суті позовних вимог;
(Ухвали ВС №2340/2681/18 від 28.11.2018, №140/2319/20 від 30.03.2020)
- Суперечливість норм матеріального права або незрозумілість порядку застосування норм матеріального права до спірних правовідносин;
(Ухвала КАС ВС від 02.04.2018 у справі №826/20408/16)
- Наявність практики касаційних судів щодо застосування норм права у спірних правовідносинах виключає розгляд справи як зразкової;
(Ухвали КАС ВС №806/855/18 від 29.03.2018, №400/6132/20 від 04.02.2021)
- Відсутність у справах, які суд вважає подібними значних розбіжностей у фактичних обставинах, які унеможливають прийняття для них зразкового рішення;
(Ухвала КАС ВС від 15.03.2018 у справі №805/281/18)

Якісний критерій

- Наявність саме аналогічних вимог і підстав позову;
(Ухвала КАС ВС №540/406/19 від 25.04.2019)
- Не повинен збігатись позивач;
(Ухвала КАС ВС №240/7248/19 від 14.06.2019)

Подання про розгляд адміністративної справи Верховним Судом, як зразкової

290.2. У поданні про розгляд справи Верховним Судом як зразкової зазначаються підстави, з яких суд, що надає подання, вважає, що справа має бути розглянута Верховним Судом як зразкова, в тому числі посилення на типові справи. До подання додаються матеріали справи.

- Яким чином суд повинен оформити намір про звернення до Верховного Суду з пропозицією розглянути справу як зразкову?
- Чи є таке подання окремим видом судового рішення?

Подання про розгляд адміністративної справи Верховним Судом, як зразкової

«Подання» - це офіційна письмова заява з проханням до вищестоящої інстанції.
(Словник української мови: в 11 томах. — Том 6, 1975. — Стор. 734.,
<http://sum.in.ua/p/6/734/1>).

Подання є **окремим документом**, в якому висловлюється пропозиція до Верховного Суду розглянути одну із справ, яка відповідає вимогам п.п. 21, 22 ч. 2 ст. 4, ч. 1 ст. 290 КАС України з належним обґрунтуванням наявності відповідних підстав.

Подання про розгляд адміністративної справи Верховним Судом, як зразкової

Ухвала про передачу справи на розгляд Верховного Суду як зразкової не є поданням у розумінні статті 290 КАС і не може слугувати самотійною (окремою) чи альтернативною формою звернення до Верховного Суду у порядку, встановленому вказаною статтею.

Херсонський окружний адміністративний суд поєднав в ухвалі від 11 квітня 2019 року подання та власне рішення про передачу справи на розгляд Верховного Суду, що з огляду на наведене свідчить про невідповідність такого подання вимогам частини першої статті 290 КАС.

[Ухвала КАС ВС №540/406/19 від 25.04.2019.](#)

Суб'єкт звернення з поданням.

Суб'єктом звернення є суд в розумінні п. 4 ч. 1 ст. 4 КАС України, тобто [склад суду, який розглядає справу](#).

Тому колегія суддів вважає, що одноособове звернення судді Окружного адміністративного суду м. Києва з поданням про розгляд Верховним Судом як судом першої інстанції типової справи № 826/3043/15, зважаючи на те, що для розгляду цієї справи автоматизована система документообігу суду визначила колегіальний склад суду, є достатнім і переконливим свідченням того, що таке подання подано з порушенням вимог частини першої статті 290 КАС, що за змістом частини шостої цієї статті є підставою для відмови у відкритті провадження у зразковій справі.

[Ухвала КАС ВС від 05.01.2018 у справі №826/3043/15.](#)

Суб'єкт звернення з поданням.

В даному випадку судом, який розглядає типову справу і має право звертатись до Верховного Суду з поданням, є Одеський окружний адміністративний суд під головуванням судді ХХХХХХХ. Подання про розгляд справи №815/6392/17 як типової і постановлення у ній зразкового рішення відповідно до статті 290 КАС підписала в.о. голови Одеського окружного адміністративного суду NNNNNN.

Повноваження голови суду визначені частиною першою статті 24 Закону України від 2 червня 2016 року №1402-VIII "Про судоустрій та статус суддів" (далі - Закон №1402-VIII). До таких повноважень не належить звернення з поданням про розгляд Верховним Судом як судом першої інстанції типової справи.

КАС також не передбачає права голови суду (в.о. голови) звертатися до Верховного Суду з поданням про розгляд справи як типової.

[Ухвала КАС ВС від 09.02.2018 у справі №815/6392/17.](#)

Зміст подання про розгляд справи як зразкової

- підстави, з яких суд, що надає подання, вважає, що справа має бути розглянута Верховним Судом як зразкова;
- посилання на типові справи.

Зміст подання про розгляд справи як зразкової

Проте основне, на чому колегія суддів має на меті зацентувати у вимірі наведених вище мотивів, це власне доцільність ухвалення зразкового рішення у типових справах, якщо немає складності у їх вирішенні, а є лише значна їх кількість. Йдеться про те, що в поданні не зазначено, приміром, про існування складної, виняткової правової проблеми у вирішенні однотипних справ, зумовленої, зокрема, нечіткістю чи суперечливістю законодавства, про неузгоджену судову практику їх вирішення чи відсутністю єдиного (однакового) підходу до трактування і застосування судами одних і тих самих норма права. Навпаки, судячи із наведеної у поданні інформації, з 22 травня 2020 року до 14 грудня 2020 року Одеський окружний адміністративний суд постановив у згаданій категорії справ 38 рішень, з яких 29 – про задоволення позовних вимог, а решта 9 – про задоволення цих вимог частково. На основі викладеного можна зробити висновок, що на теперішній час уже сформувалася певна судова практика вирішення спорів щодо виплати суддівської винагороди за період з 18 квітня 2020 року по 27 серпня 2020 року і принаймні наразі говорити про очевидну необхідність забезпечити її єдність у цій категорії справ шляхом ухвалення зразкового рішення немає.

Зміст подання про розгляд справи як зразкової

Як зазначено у поданні загальна кількість адміністративних справ з аналогічними позовними вимогами, що надійшли на розгляд Полтавського окружного адміністративного суду на момент постановлення ухвали суду від 12 січня 2018 року, становила 32 справи <...>

Під час вирішення питання про відкриття зразкової справи, судом вставлено, що відповідно до інформації з Єдиного державного реєстру судових рішень зазначені справи було розглянуто Полтавським окружним адміністративним судом та винесено рішення. Таким чином, на час надходження до Верховного Суду подання про розгляд адміністративної справи № 816/103/18 як зразкової, не розглянута лише справа № 816/103/18. На думку колегії суддів зазначена у поданні кількість типових справ є незначною та не визначає доцільність ухвалення зразкового рішення, а відомості про наявність типових справ даної категорії в інших судах відсутні.

Ухвала КАС ВС №816/103/18 від 19.04.2018

ОСОБЛИВОСТІ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПЕРЕГЛЯДУ В ТИПОВІЙ СПРАВІ

- апеляційний перегляд рішення у типовій справі, коли відсутнє рішення у зразковій справі,
- апеляційний перегляд рішення у типовій справі, коли існує рішення у зразковій справі;
- зразкове рішення Верховним Судом постановлене (вступило в законну силу) після прийняття рішення судом першої інстанції.

Апеляційний перегляд рішення у типовій справі, коли відсутнє рішення у зразковій справі

- суд першої інстанції, не реалізовує своє право на зупинення провадження у справі за клопотанням учасника справи або за власною ініціативою у випадку, якщо Верховним Судом відкрито провадження у відповідній зразковій справі, і розглядає справу із постановленням остаточного рішення, на яке подано апеляційну скаргу,

ПИТАННЯ:

- Чи може суд апеляційної інстанції зупинити провадження у справі?
- Чи слід чекати рішення у зразковій справі?

Апеляційний перегляд рішення у типовій справі, коли відсутнє рішення у зразковій справі

- є таке, що набрало законної сили, рішення Верховного Суду в зразковій справі, і суд першої інстанції розглянув справу як типову по відношенню до цієї зразкової;
- є таке, що набрало законної сили, рішення Верховного Суду в зразковій справі, проте суд першої інстанції розглянув справу не визнавши її типовою.

Зразкове рішення Верховним Судом постановлене після прийняття рішення судом першої інстанції

- суд першої інстанції ухвалив рішення і його висновки співпадають з рішенням у зразковій справі;
- суд першої інстанції при постановленні рішення дійшов інших висновків, ніж ті, що містяться в рішенні у зразковій справі.

Оскарження судових рішень апеляційної інстанції

1) суд першої та (або) апеляційної інстанції при вирішенні типової справи не визнав її типовою справою та (або) не врахував правові висновки, викладені у рішенні Верховного Суду за результатами розгляду зразкової справи;

2) справа, в якій судом першої та (або) апеляційної інстанції ухвалено рішення з урахуванням правових висновків, викладених у рішенні Верховного Суду за результатами розгляду зразкової справи, не відповідає ознакам типової справи.

Рішення ВС у зразкових справах

- Рішення Верховного Суду від 15.02.2018 № Пз/9901/8/18 (№ 820/6514/17) - щодо перерахунку пенсій пенсіонерам МВС з урахуванням грошового забезпечення поліцейських;
- Рішення Верховного Суду від 12.03.2018 № Пз/9901/1/18 (№ 802/2196/17-а) - щодо нескладання Ліквідаційною комісією МВС довідки для перерахунку пенсій пенсіонерам МВС ;
- Рішення Верховного Суду від 26.03.2018 № Пз/9901/2/18 (№ 806/3265/17) - про оформлення паспорта громадянина України;
- Рішення Верховного Суду від 30.03.2018 № Пз/9901/22/18 (№ 812/292/18) - щодо нарахування пені та штрафів платникам податків, розташованих у зоні АТО ;
- Рішення Верховного Суду від 04.04.2018 № Пз/9901/23/18 (№ 822/524/18) - щодо переведення з пенсії по інвалідності на пенсію державного службовця ;
- Рішення Верховного Суду від 16.04.2018 № Пз/9901/16/18 (№ 825/506/18) – про відмову прокуратури у видачі довідки про зарплату для перерахунку пенсій ;
- Рішення Верховного Суду від 03.05.2018 № Пз/9901/20/18 (№ 805/402/18) - про припинення виплати пенсії внутрішньо переміщеній особі ;

Рішення ВС у зразкових справах

- Рішення Верховного Суду від 01.11.2018 № Пз/9901/52/18 (№ 0640/3835/18) - щодо перерахунку щомісячного грошового утримання судді у відставці ;
- Рішення Верховного Суду від 21.01.2019 № Пз/9901/55/18 (№ 240/4937/18) - щодо перерахунку пенсій постраждалому в наслідок Чорнобильської катастрофи;
- Рішення Верховного Суду від 21.01.2019 №Пз/9901/56/18 (справа №240/4946/18) - щодо перерахунку пенсій постраждалим внаслідок катастрофи на ЧАЕС ;
- Рішення Верховного Суду від 04.02.2019 № Пз/9901/58/18 (№240/5401/18) - щодо зменшення відсоткового значення грошового забезпечення при перерахунку пенсій військовослужбовцям ;
- Рішення Верховного Суду від 16.05.2019 № Пз/9901/4/19 (№620/4218/18) - щодо грошової компенсації за невикористану додаткову відпустку військовослужбовцям у період мобілізації ;
- Рішення Верховного Суду від 06.08.2019 № Пз/9901/12/19 (№160/3586/19) - щодо розстрочення виплат сум підвищеної пенсії військовослужбовців у відставці ;
- Рішення Верховного Суду від 02.09.2019 № Пз/9901/10/19 (№520/3939/19) - щодо оподаткування самозайнятої особи яка одночасно зареєстрована як ФОП ;

Рішення ВС у зразкових справах

- Рішення Верховного Суду від 09.12.2019 №Пз/9901/19/19 (№300/1695/19) - щодо розміру підвищення пенсії учасникам бойових дій;
- Рішення Верховного Суду від 17.12.2019 №Пз/9901/20/19 (№160/8324/19) - щодо видачі довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії військовослужбовцям;
- Рішення Верховного Суду від 20.02.2020 № Пз/9901/11/19 (№ 520/1972/19) - щодо обчислення пенсії особами, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи під час проходження служби, в тому числі військових зборів, та є інвалідами;
- Рішення Верховного Суду від 11.03.2020 № Пз/9901/17/19 (№200/9195/19-а) - щодо розрахункової величини для нарахування суддівської винагороди;
- Рішення Верховного Суду від 20.05.2020 № Пз/9901/22/19 (№ 520/12609/19) - про право на обчислення пенсії відповідно до ст. 59 ЗУ "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи";

Рішення ВС у зразкових справах

- Рішення Верховного Суду від 16.06.2020 у справі № 620/1116/20 (№ Пз/9901/5/20) - щодо перерахунку щомісячного грошового утримання судді у відставці;
- Рішення Верховного Суду від 14.09.2020 у справі № 560/2120/20 (№Пз/9901/9/20) - про перерахунок пенсій прокурорів відповідно до рішення КСУ від 13.12.2019 №7-р(II)/2019;
- Рішення Верховного Суду від 23.09.2020 № Пз/9901/21/20 (№ 580/2371/20) - щодо підвищення до пенсії особам, постраждалим внаслідок катастрофи на ЧАЕС;
- Рішення Верховного Суду від 29.09.2020 № Пз/9901/14/20 (№ 440/2722/20) - щодо нарахування та виплати інваліду війни разової щорічної грошової допомоги до 5 травня за 2020 рік;
- Рішення Верховного Суду від 21.04.2021 №Пз/9901/32/20 (№360/3611/20) - щодо призначення пенсій на пільгових умовах;

Ухвала Верховного Суду від 07.11.2022 № Пз/990/4/22 (№ 260/3564/22)

Ознаки типових справ:

- позивачами у них є співробітники Служби судової охорони;
- відповідачем у них є один і той самий суб`єкт владних повноважень - територіальний орган Служби судової охорони України (ТУ ССО у Закарпатській області);
- спір виник з аналогічних підстав у відносинах, що виникли внаслідок бездіяльності відповідача нарахувати та виплатити додаткову винагороду, передбачену постановою КМУ №168;
- позивачі заявили аналогічні позовні вимоги (по-різному висловлені, але однакові по суті: визнати протиправною бездіяльність ТУ ССО у Закарпатській області щодо ненарахування та невиплати додаткової щомісячної винагороди у розмірі, встановленому постановою КМУ №168 та зобов`язати ТУ ССО у Закарпатській області нарахувати і виплатити таку винагороду, починаючи з 24 лютого 2022 року.

Призначено до розгляду на 06.12.2022.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!